

20. Aydınlanma, devrim ve şiddet bağlamında İki Şehrin Hikayesi'ni okumak¹

Cansu KAYA²

Fatma Nesibe ÇOLAK³

APA: Kaya, C. & Çolak, F. N. (2024). Aydınlanma, devrim ve şiddet bağlamında İki Şehrin Hikayesi'ni okumak. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (39), 345-358. DOI: 10.29000/rumelide.1469427.

Öz

İngiliz edebiyatının önemli isimlerinden olan Charles Dickens, eserlerinde Sanayi Devrimi, Fransız Devrimi, işçi sınıfı, kadınların ve çocukların toplumdaki korunaksız konumu gibi iktisadi kırılma anlarının sosyal meselelerdeki izdüşümünü kaleme alır. İki Şehrin Hikayesi 1859 yılında yazılmış olup, Fransız Devrimi'nden hemen önce ve devrim esnasında Londra'da ve Paris'te yaşayan insanların sosyal ve ekonomik durumlarının portresini çizer. Ekonomik farklılıkların, ezilmişliğin ve zorbalığın vahşet duygusunu nasıl tetiklediğini anlatır. Devrimin yalnızca değişimle değil, aynı zamanda şiddetle olan bağlantısını gösterir. Kilise, kral ve jakobenler üçgenindeki siyasal literatürün temelindeki bireyciliği, özgeciliği ve otoriterliği ortaya koyar. Feodalitenin sınıflar arasındaki uçurumunu betimlerken, otoritenin içindeki rıza mefhumunu vurgular. Cumhuriyet sonrasında ise özgürlük ve eşitlik sloganının altındaki bireysel hesaplaşmalara dikkat çeker. Buna göre toplumsal yozlaşma aydınlanma ya da devrimle giderilebilecek bir sorun değildir. Fransız Devrim'i sonrasında bozulmuşluk yalnızca sınıf değiştirir, ancak bozulmuşluğun kendisi devam eder. Bu çalışmada İki Şehrin Hikayesi'nde ele alınan bu olayların, bozulmanın ve karakterlerin tarihsel ve siyasal arka planı incelenmiştir. Devrimi olanaklı kılan aydınlanmanın fikri temelleri ve devrimi gerçekleştiren jakobenlerin şiddet eylemleri üzerinden aydınlanma ve devrimin şiddete nasıl vardığı ve Dickens'ın kitabında bu bağlantıyı nasıl kurduğu çalışmanın temel sorusudur. Amaç, Fransız Devrimi'nin siyasal ve tarihi taraflarının, İki Şehrin Hikayesi'nde nasıl anlatıldığını incelemek ve disiplinler arası bir çalışma ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Aydınlanma, devrim, şiddet, İki Şehrin Hikayesi.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %11

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 01.03.2024-**Kabul Tarihi:** 20.04.2024-**Yayın Tarihi:** 21.04.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1469427

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr., (İstanbul, Türkiye), cansukaya932@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0001-8746-7321,

³ Dr., (Kocaeli, Türkiye), fnesibecolak@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0003-0009-9832

Reading a Tale of Two Cities in the context of enlightenment, revolution and violence⁴

Abstract

Charles Dickens, one of the important names of English literature, writes in his works about the reflection of moments of economic breakdown on social issues, such as the Industrial Revolution, the French Revolution, the working class, and the unprotected position of women and children in society. *A Tale of Two Cities* was written in 1859 and portrays the social and economic conditions of people living in London and Paris just before and during the French Revolution. It explains how economic differences, oppression and tyranny trigger the feeling of brutality. It shows the revolution's connection not only with change but also with violence. It reveals the individualism, altruism and authoritarianism underlying the political literature in the triangle of church, king and Jacobins. While describing the gap between feudalism's classes, it emphasizes the notion of consent within authority. After the Republic, he draws attention to the individual reckonings under the slogan of freedom and equality. Accordingly, social corruption is not a problem that can be solved by Enlightenment or revolution. After the French Revolution, corruption only changes classes, but corruption itself continues. In this study, the historical and political background of these events, corruption and characters discussed in *A Tale of Two Cities* was examined. The main question of the study is the intellectual foundations of the Enlightenment that made the revolution possible and how the Enlightenment and the revolution reached violence through the violent actions of the Jacobins who carried out the revolution and how Dickens established this connection in his book. The aim is to examine how the political and historical aspects of the French Revolution are explained in *A Tale of Two Cities* and to produce an interdisciplinary study.

Keywords: Enlightenment, revolution, violence, *A Tale of Two Cities*.

Giriş

Antik Yunan'daki felsefi düşünceden itibaren akıl, insanın dışsal belirlenim biçimlerinden bağımsız, etkin, sorgulayıcı ve değiştirici bir içerikte kullanılmaya başlanır. Newton ve Locke'den mülhem, deney ve gözlem aklın gerçeğe ulaşmasının yöntemi olarak belirlenir ve her birey aklını kullanabildiği ve işletebildiği ölçüde 'aydınlanmış' sayılır. Ancak akla yüklenen anlam sadece bireysel-etkin kullanım koşuluyla sınırlı kalmamıştır. Özellikle Fransız aydınlanmacıları ile aklın 'evrensel değer' ölçütü olarak sunulması, sadece aklın yönlendirmesiyle erdemli bir toplum modelinin ortaya konabileceği inancına ulaşır. Bu inanç, ilerleme ve kurgusal bir gelecek nosyonuna kapı aralar. Artık teknolojik, ekonomik ve toplumsal olarak iyileşmenin tek şartı, aklın ilerlemesidir (Ağaoğulları, 2018, s. 520-521).

⁴ **Statement:** It is declared that scientific and ethical principles have been followed in the preparation process of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 11

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 01.03.2024-Acceptance Date: 20.04.2024-Publication Date: 21. 04.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1469427

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Aydınlanmanın mirası olan bireysel aklın etkin kullanım vurgusu, teorik olarak dini kabullere karşıtlık biçiminde sunulsa da pratikte Hristiyanlığın kurumsallaşma formu olan kiliseye anti-tez biçiminde cereyan etmiştir. Bu açıdan kilise, insanların inançları üzerinden düşünmelerinin, sorgulamalarının ve eylemde bulunmalarının önündeki engeldir. Ancak aydınlanmanın sonucu yalnızca dinsel alanla sınırlı kalmayıp, kısa sürede otoritenin kendini gösterme biçimlerine karşı reflekslerde de izlenmiştir. Bahsedilen karşıtlığın düşünsel temelini oluşturan Voltaire ve Condorcet, yozlaşmış bir toplumdaki bütün otoritelerin ilga edilmesi gerektiğini savunan fikirleriyle, devrimin yıkıcı/bozucu yanının altını çizmiştir. Voltaire'e göre devrimle aristokrat, partizan ve ruhban sınıfının lağvedilmesi, emeğin sömürülmemesi için gerekli ilk adımdır (1975, s. 157-159). Kiliseyi eğitimde tekel güç oluşuyla, insan zihnini kontrol eden ve siyasi iktidarın bozulmuşluğunu meşrulaştıran yapısıyla ilerlemeye engel olan şekilde gösterir (Cevizci, 2007, s. 110-111). Condorcet ise insan yetkinliğinin tarihsel ilerleme ile ortaya çıkacağını düşünür ve tarihsel ilerlemeyi bilimle eş tutar. Voltaire ile benzer şekilde Condorcet'te de ilerlemenin engeli Hristiyanlık ve krallık, ilerlemenin koşulu ise özgürlüktür (Çiğdem, 1997, s. 43). Bunlara göre, Fransız Devrimi ile geleneksel düşünme ve yaşama biçiminden koparılmış yeni bir toplum hayat bulmalıdır. Bu düşüncede gelenek köhneliğin ve zorbalığın temsiliyen, devrim bahsi geçen köhnelikten ve zorbalıktan kurtulmanın reçetesidir.

Bu noktada ilerlemeci tarih anlayışı, aydınlanma ve devrim arasındaki bağlantıyı kurmak gerekir. Aslında tarihin bir ilerleme perspektifinden okunması aydınlanmacılara özgü değildir. İnsanlığın içinde bulunduğu durumdan daha iyiye doğru evrilmesi, bir nevi, iyinin yerine daha iyinin konulmasıyla bir yetkinleşme hali olarak özetlenebilecek ilerlemeci anlayış (Collingwood, 1996, s. 314), Hristiyanlıktan itibaren toplumsal ereğin içinde yer almıştır. İnanç olarak kavramsallaştırılan bu ereğin temelinde, Tanrı'nın yarattığı insanın dünyaya gelişi (ilk düşüş), Tanrı'nın İsa olarak insanoğlunun günahlarının kefareti ödemesi ve İsa'ya inananların kurtuluşa ereceği gibi kabuller yatar (Topaloğlu, 2004, s. 110). Aydınlanmanın ilerlemeciliği ise Kant'ın ifadesiyle ergin olmama durumundan kurtulmakla mümkündür (1984, s. 213). İnsan, aklı ile ergin olabileceksen aklın ürünü olan tarih de ancak akılcılıkla ilerleyecektir (Kant, 2006, s. 30). Akla itaat etme ve dini klişeleri reddetme, ergin olmama durumundan çıkmanın anahtarıdır (Jacques, 1975, s. 18). Aydınlanmanın en büyük toplumsal mirası da işte bu anahtarları kullanma biçiminde ve sonuçlarında izlenmelidir. Aydınlanma öncesinde evrenin yaratıcısı ve ilk muharrik olarak kabul edilen Tanrı'dan, kendi kendinin efendisi olan insana geçiş yapılmıştır. Buradaki akıl, insanı özne kılan tek muharrik iken, öteki aklın dışında kalan her türlü eylem ve düşünme biçiminde aranır.

Bauman'a göre Fransız Devrimi'nin geleneksel toplumu lağvedip yerine aklı esas alan kusursuz toplum yaratma anlayışı aydınlanmanın uzantısıdır (2017, s. 88). Bauman'ın bu savı, Fransız Devrimi'ne öncülük eden Voltaire'in görüşlerinde de doğrulanır. Voltaire, müreffeh bir toplum olma koşulunu kilisenin olmayışına bağlar. Ona göre Tanrı adına konuşanlar ve eylemde bulunanlar toplumu kusurlu kılmaktadır (1975, s. 157-158). Ancak topluluğun herhangi bir otoriteden azade oluşunu da desteklememiştir. İşlerlik gösteren bir toplumun var olması için, o topluluğun aşkın olana bağlanması gerekir (1995, s. 114-115). Kilisenin ilga olmasıyla topluluğun sadakatini sağlayacak unsur, akılda bulunur. İnsan aklının aydınlanması sağlandığı ölçüde, insan kendini ve doğayı yönetebilir. Bu sebeple temel erek, aydınlanmış toplumu inşa etmekte düğümlenir.

Fransız Devrimi, aydınlanma geleneğinden temelde toplumu inşa etme, özelde ise 'hakikat bilgisine sahip olma' tavrını devralmıştır. Şöyle ki aydınlanmacıların karanlığa karşı sunduğu çıkış yolu, aklın deney ve gözlem metoduyla kullanılmasıdır. Ancak bu çözümün ölçümlenebildiği ya da doğrulanabildiği bir sistem mevcut değildir. Fransız Devrimi sırasında ve sonrasında jakobenlerin, aristokratları ve diğer

imtiyazlı insanları avlamaya başlaması (giyotin ölümleri), kral ve kilisenin gösterdiği tepeden inmece tavrın uzantısıdır. Nasıl ki devrimden önce kilise ve aristokratlar imtiyaz sahibi ise devrimden sonra bu imtiyazlar burjuvanın ve daha alt tabakanın eline geçmiş, ancak 'imtiyaz sahibi olma' durumunun kendisi değişmemiştir. Sadece şiddeti gören ve gösteren taraflar karşılıklı olarak yer değiştirmiştir. Bu durum aydınlanmacı-devrimcilerin, geleneğin lağvedilmesiyle toplumsal iyileşmenin başlayacağı şeklinde lanse ettikleri ana savunuya bir soru işareti koyar: Devrim, gerçek bir iyileşme halinin başlangıcı mıdır, yoksa sınıfsal farklılıkların kan ve şiddet yoluyla çözülmesine dair bir eylem midir?

Charles Dickens İki Şehrin Hikayesi'ne "*Zamanların en iyisiydi, zamanların en kötüsüydü hem akıl çağıydı hem aptallık hem inanç devriydi hem de kuşku...*" diyerek başlar (2017, s. 13). Bu ifade aydınlanma akılcılığıyla başlayan devrimin, akıldan uzak uygulamalara ve fikirlere evrilişini anlatır. Zamanların en iyisidir; çünkü eşitlik, kardeşlik ve cumhuriyet söylemi artık Fransa'dadır ve hâkim sınıfın (kilise ve kral) imtiyazları elinden alınmıştır. Zamanların en kötüsüdür; çünkü imtiyazları eline geçiren jakobenler toplumsal huzuru ve barışı tesis edememiştir. Hukuksuz yargılamalar ve idamlarla akıl yerine hınç duygusunun hâkim olduğu bir ortam yaratmışlardır. Bütün bu uygulamalar devrimin bir iyileşme hali değil, öç duygusuyla eylemde bulunma hali olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada İki Şehrin Hikayesi'nin seçilme sebebi, iyileştirme teorisi olarak aktarılan aydınlanmanın, kötüleştirme pratiğinde nasıl hayat bulduğunu göstermektir. Dickens'ın bu romanı, birbiriyle bağlantılı olan aileler üzerinden Fransız Devrimi'ne yol açan toplumsal sınıflar arasındaki uçurumu ve devrim sonrasında yaşanan toplu kıyımları ve yargılamaları anlatır. Devrimden önce ve sonra değişen kimlik anlayışı, milliyetçiliğin devrime kattığı motivasyon, hukukun temel ilkeleri ve yöneten-yönetilen ilişkisi olan siyaset bilimi kavramları romanın kurgusunda işlenir. Bu da Dickens'ı Voltaire ve Condorcet gibi Fransız aydınlanmacı- devrimcilerinden ayırarak, şiddetin ve terörün devrimdeki yerini vurgulayan David Hume çizgisine yaklaştırır. Bu çalışmanın amacı, İki Şehrin Hikayesi'nin içinde yer alan siyasal ifade ve olayların siyasi-kuramsal çözümlemesini yapmak, böylelikle siyaset bilimi ve edebiyat dahilinde disiplinler arası bir çalışma sunmaktır. Bunun için ilk olarak kitabın geçtiği tarihi döneme bakılacak ve ana karakterlerin neyi sembolize ettiği irdelenecektir. İkinci adımda devrimden önce Paris'in portresini çizen Dickens'a hangi siyasi olayların ve gelişmelerin ilham verdiği irdelenecektir. Buradaki amaç, imtiyaz sahibi olan kilise ve soyluların halk üzerindeki etkinliklerini göstermektir. Son adımda ise devrimi gerçekleştiren jakobenler üzerinden, devrimin gerçekleştirilme biçimi ve halk nezdindeki motivasyonu analiz edilecektir. Böylelikle kitapta yer alan ifade ve olaylar, tarihi ve siyasi perspektiften çözümlenmiş olacaktır. Çalışma, nitel araştırma grubundan betimsel analiz yöntemiyle yapılmıştır.

İki Şehrin Hikayesi: Tarih, Sembol ve Siyaset Arasında

Charles Dickens, İki Şehrin Hikayesi'ni 1859'da yazmıştır. Fransız Devrim'i ile sembolleşen Bastille Hapishanesi'nin yıkılmasından yetmiş yıl sonra, dönemin olaylarını bir aşk hikayesi etrafında anlatır. İmtiyaz sahibi olmanın ezici gücünü, yoksulların ve zenginlerin iki farklı perspektifinden ele alır. Başlangıçta kilise ve kralın hakimiyeti altında ezilen burjuva ve çiftçiler, sonrasında burjuvanın ve çiftçilerin altında ezilen soyluların durumunu resmeder. Dickens'ın iki farklı grubu bu kadar başarılı tasvir etmesi ise kendi hayat deneyimlerinden kaynaklanmıştır. Kraliyet Donanması'nda kâtip olan babası, borçlarını ödeyemediği için annesi ile 1824'te hapsedilmiştir. O dönemde henüz on iki yaşında olan Dickens, çalıştırılmak üzere bir ayakkabı fabrikasına gönderilir. Burada geçirdiği dönem hakkında çok bilgi olmamasına rağmen, kitaplarında ele aldığı konular uyarınca, yıllar sonra hakkında şu yorum yapılacaktır: "*Mutlak yoksulluğun eşiğinde yaşama deneyimi onu asla terk etmedi.*" (Evans, 2022).

Söze, kitaptaki iki şehrin Londra ve Paris olduğunu söyleyerek başlamak gerekir. Fransız Devrimi sürecindeki ekonomik koşullar ve toplumsal işleyiş, sınıf farklılığı üzerinden Londra ve Paris temelinde betimlenir. Dickens burada siyaset ve mekân arasında varoluşsal bir bağlantı kurar. Romanın kurgusunu da bu bağlantı üzerine inşa eder. Dickens'in Paris ve Londra bağlamında politik olanı analiz etmesi, Carl Schmitt'in politikanın mekansallaşması kavramını anımsatır. Schmittyen anlayışta siyasete mekân üzerinden yaklaşılmakta, siyaset, mekânın üzerindeki sahiplik vurgusu ve bu sahiplik şartıyla bir düzen kurulması olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda mekân halkı, kültürü ve dili içeren siyasetin ayrılmaz bir parçasıdır (Çelebi, 2016, s. 150). Siyaset, mekânın içinde belirlenen her türlü işleyişe yön verme işidir. Esasında edebiyat ve siyaset bilimi disiplinler arası çalışmalarının en sık başvurduğu yöntemlerin başında politikanın mekansallaşması gelir. Reşat Nuri Güntekin, Halide Edip Adıvar ve Yakup Kadri Karaosmanoğlu gibi önemli isimlerin Millî Mücadele'deki Anadolu teması, politikanın mekansallaşmasını örneklendirir. İki Şehrin Hikayesi'nde politikanın mekansallaşması ölüm, devrim ve vatan temasında Londra ve Paris üzerinden yapılmıştır. Vatan hainliği cezası ile idam edilenlerin bedenleri halka açık alanlarda sergilenmiş, mekânsal politikayı şiddet belirlemiştir. Dickens, Londra için Old Bailey sokağını (s. 80-81) ve Paris içinse St. Antoine sokağını (s. 229) mekânsal politikanın sembolü olarak kullanmaktadır. Devrim öncesi Londra, devrim sonrasında ise Paris'te gerçekleştirilen idamlar, mekânın akibeti ve kurtuluşu için meşrulaştırılmıştır.

Kitaptaki ana karakterler, İngiliz bankacı Mr. Lorry, Dr. Manette ve kızı Lucie Manette, Lucie Manette'nin eşi Charles Darnay, bunlara yakın olan ve Lucie'ye içten bir aşk duyan Mr. Sdney Carton, Fransa'da şarap dükkânı işleten Madam Defarge ve eşi Mösyö Defarge, Mr. Lorry'nin yardımcısı Jerry ve Lucie'nin yardımcısı Miss Pross'tur. Sayılan bu isimlerin tamamı, Dr. Manette'nin yaşadıkları üzerinden birbiriyle bağlantılı hale getirilir. Ancak kitabın mekân, kişi ve olay örgüsü arasındaki bağlantı ile tarih ve toplum arasındaki nedenselliği ortaya koymak için, o dönemin tarihsel olaylarına ve koşullarına kısaca bakmak gerekmektedir. Bunun için ilk tarihsel durak Fransa ve İngiltere arasında yaşanan Yedi Yıl Savaşları (1756-1763)'dir. Yedi Yıl Savaşları'nın nedenleri ve sonuçları, ekonomik ve düşünsel anlamda Fransız Devrimi'ne varacak gelişmelere doğrudan etki etmiştir.

Savaşların başlama nedeni Fransa ve İngiltere'nin sömürgeler üzerindeki hakimiyetini artırma iştahıdır. Savaşın sonunda İngiltere galip gelmiş, Fransa hakimiyeti altındaki birçok sömürgeyi ve daha da önemlisi imparatorluk kurma hayalini kaybetmiştir (Brinton vd. 1982, s. 206-208). Sonuçta Hindistan'ın İngiliz hakimiyetine geçişi kesinleşirken, Amerika'daki on üç koloni İngiltere sömürüsüne karşı bağımsızlık girişimlerine başlamıştır. Dolayısıyla bir yandan sömürgelerini genişleten İngiltere, diğer yandan mevcut sömürgelerinin kendine karşı ayaklanmasını deneyimlemiştir. 1775'te silahlı çatışmaya dönen olaylardan bir yıl sonra, Amerika İngiltere'ye karşı bağımsızlığını kazanmıştır (Nevins ve Commager, 2022, s. 114-120).

Fransa ve İngiltere arasındaki savaşla başlayıp Amerika'nın bağımsızlığıyla sonlanan bu süreç, Fransız halkını ve aydınlarını devrim çatısında buluşturmuştur. Halkın devrime dahil olması, Fransa'nın Amerikan bağımsızlık mücadelesi için verdiği ekonomik destekle ilgilidir (Sander, 2017, s. 156). Ekonomik yükün altından kalkamayan Fransa, halktan topladığı vergileri artırma yoluna gitmiş ve bu durum halkta başkaldırı tohumlarına sebep olmuştur. Aydınların devrime dahil oluşu ise devrimin manevi motivasyonu ile ilgilidir. Amerika'nın bağımsızlığını ilan etmesi, aydınlar arasında sömürge sisteminin sona erebileceğine yönelik fikirlere kapı açmıştır. Fransız aydınları Amerika'nın ekonomik olarak kazandığı özgürlüğü genel irade ve eşitlik söylemine uyarlayarak talep etmiştir (Nisbet, 2013, s. 231). Dolayısıyla Fransa'da halk ekonomik, aydınlar ise felsefi motivasyonla devrime katılmıştır.

İki Şehrin Hikayesi, 1775'te başlar ki bu tarih, Amerikan bağımsızlığının İngiltere'yi ve Fransa'yı etkileyen sürecin başlangıcıdır. Fransa ve İngiltere'deki yoksul halkın betimlenmesiyle başlayan olayların, devrime ve sonrasında yaşananlara uzanışı anlatılır. Kitap, babasını hayatı boyunca hiç görmemiş olan Lucie Manette'nin babası Dr. Manette ile tanışmak için İngiltere'den Fransa'ya gidişi ve babasının on sekiz yıl Bastille Hapishanesi'nde mahkûm edilmiş olduğu bilgisiyle başlar. Buradaki Bastille Hapishanesi, krala karşı düşünce suçu işleyenlerin hapsedildiği bir kaledir ve kraliyetin gücünü temsil eder (Hobsbawm, 2016, s. 72). Lucie'nin hapishanedeyken hafızasını kaybetmiş babasına karşı sevgisinin ve sabrının ise İngiltere ve Fransa arasında geçen tarihi olaylara bir gönderme olduğu düşünülebilir. Kitapta Dr. Manette'nin tutukluluk hali, Fransa kralının emriyle olmuştur ve Fransa'nın bir İngiliz'i haksız yere mahkûm etmesi birçok kez vurgulanmıştır. Buradan İngiltere ve Fransa'nın çekişmesinden ikisinin de bir kazanç elde etmediği ve tıpkı Lucie gibi birbirlerine karşı anlayışı seçmeleri gerektiği çıkarımı yapılabilir. Doktorun kızını hatırlaması ise saçlarının altın sarısı olması sebebiyledir (Dickens, 2017, s. 60). Altın sarısı rengin vurgusu, İngiltere'nin 'golden age' olarak kavramsallaştırdığı dönemi sembolize eder. Dickens burada Dr. Manette üzerinden kim olduğunu hatırlamayla tarihe bakmakla ilişkilendirir.

Charles Darnay karakteri, Lucie'nin eşi olan Fransız bir aristokrattır. Ailesinden kalan mirası reddedip İngiltere'ye yerleşir, ancak ailesinin geçmişte yaptığı zulmün kefareti için ödeme üzere idamla yargılanır. Kitapta Darnay karakteri pasif ve temiz biri olarak sunulur, ancak annesinin bildiği kötülükler karşısında sessiz kalması, Fransız aristokrasininin burjuva ve alt tabakamın sömürülmesine karşı duyarsızlığını temsil eder.

Kitapta geçen bir diğer önemli kadın figürü Fransız Madam Defarge'dır. Kocası ile şarap dükkânı işleten Madam Defarge'nin gözlem yeteneği ve soğukkanlılığı anlatılır. Devamlı örgü örmekle meşgul olan bu kadın, devrimin ateşini yakanlardan biri olacaktır. Öyle ki örgü desenlerinden kendince bir sembol geliştirmiş ve yıllarca potansiyel düşman gördüğü kişileri örgülerine işlemiştir (s. 222). Madam Defarge'nin devrimdeki payı ilerleyen bölümde inceleneceği için, burada sembolize ettiği durumdan bahsetmekle yetinilecektir. Örgü örerek insanları fişlemesi, devrimden sonra infaz edilecekleri örgüyle kaydetmesi bakımından Madam Defarge, Yunan mitolojisindeki Moira kardeşlerin sembolüdür. Türkçeye *Kader Tanrıçaları* olarak çevrilen Moira'lar, doğuma ve ölüme karar veren kaderin temsilcileridir (Kabataş Keskin, 2021, s. 475). Moira'lar Madam Defarge'nin yaptığı gibi, ellerinde tuttukları hayat iplikleriyle insanların talihine karar verip, insanların yaşayacağı zamana göre ipliği ölçüp kesmeleriyle tanınır (Can, 2020, s. 40).

Madam Defarge'nin eşi Mösyö Defarge ise devrimin istihbarat ayağı olarak sunulur. Sokaktan edindiği bilgiyi, örgülerine kaydetmesi için karısına aktarmaktadır. Bölgenin toprak sahibi aristokratlarından olan Mösyö Marki'nin (Charles Darnay'nin amcası) at arabası, sokaktaki fakir bir çocuğun ölümüne sebep olunca, Mösyö Defarge Marki'nin tarafını tutarak ölen çocuğun ailesini azarlar. Bunun üzerine Marki, Mösyö Defarge'e "Sen bir filozofsun" cevabını verir (s. 139-140). Burada Mösyö Defarge'e yapılan filozof vurgusu önemlidir. İstihbarat için beraber çalıştığı arkadaşlarına ve kendisine takma isim olarak Jacques'i seçmiştir. Filozof ve Jacques bağlantısından, Mösyö Defarge'in Jan-Jacques Rousseau'yu temsil ettiğini söylemek mümkündür. Çünkü Rousseau, toplum sözleşmesi kuramıyla, Fransız Devrimi'ni en çok etkileyen isimlerin başında gelmiştir. Althusser'in tabiriyle, ayak takımının (halkın) siyaset felsefesinde yer alması, Rousseau'nun fikirleri sayesinde (2005, s. 143). Ona göre halk doğruyu yanlıştan ayırt edebilecek bir güçtür ve en doğru yönetim, halkın yönetimidir (Rousseau, 2021, s. 143-222.). Rousseau'nun halka kurucu bir vasıf atfetmesi ve Mösyö Defarge'in Bastille Hapishanesi'ni

yıkarak devrimi başlatan ekibe liderlik etmesi, Rousseau ve Mösyö Defarge benzetmesini güçlendirmektedir.

Mr. Lorry'nin yardımcısı olarak tanıtılan ve geceleri mezar kazıp ceset çalan Jerry ise Marx'ın 'mezar kazıcı' tarifini anımsatır. Marx mezar kazıcı kavramını, 19. yy.'da ücret karşılığı çalışma durumunun getirilmesi karşısında kullanmıştır. Onun için kapitalizm geleneksel üretim zincirlerini kırarak ücretli emek sistemini zorlamış ve kendi mezar kazıcısını yaratmıştır. Bu mezar kazıcı taifenin adı, proleteriyadır (Örs, 2012, s. 169-170). Dolayısıyla kavram, işçi sınıfının kapitalizmle olan kaçınılmaz mücadelesini ve kuvvetle muhtemel zaferini refere eder (Marx ve Engels, 2003, s. 89-95). Kitaptaki Jerry'de ücretli işçi sınıfındandır. Gereklikçe Mr. Lorry'nin ayak işlerini yapmakta, ancak düzenli bir gelir elde edememektedir. Marksist kuram bazında, Mr. Lorry bankacı olduğu için burjuva ile Jerry'i de ücretli işçi olduğu için mezar kazıcılar ile eşleşir. Bunun yanında Jerry'nin eşinin dindarlığını küçümsemesi, dua ediyor diye eşyle kavga etmesi (s. 197-198), Dickens'in açısından da bu varsayımı kuvvetlendirir. Sonraki dönemlerde eleştirisinin yönünü değiştirmiş olsa da başlangıcın Marksizm'inde din, her türlü otoriteye boyun eğmeyi sağlayan olumsuz bir unsurdur (Marx ve Engels, 2008, s. 30). Ancak kitabın sonunda Jerry mezar kazıktan vazgeçer ve eşinin dindarlığını desteklediğini belirtir (s. 448). Bu da Dickens'in Marksizm'den ayrılışıdır. Marksizm'in umut bağladığı mezar kazıcı Jerry, mezar kazıktan vazgeçmiş ve inancın kutsallığını kabul etmiştir.

Kitabın son önemli kahramanı ise Sdney Carton'dur. Kitabın başlangıcında zeki, ancak hayatla olan irtibatını kesmiş bir karakter olarak anlatılır. Lucie'ye âşık olduktan sonra, Darnay'ın hayatını kurtarmak için idama gitmeden önce onun yerine geçer ve giyotinle idam edilir. Burada Mr. Carton üzerinden sevginin getirdiği fedakârlık duygusu anlatılır, ancak Mr. Carton'un idam edilmeden önce hayalini kurduğu olasılıklar, salt bir aşka karşılık gelmez. Mr. Carton, giyotin idamlarındaki hukuksuzluğun ve acımasızlığın farkındadır, ancak toplumun daha iyi bir yere gideceğini hayal ettiği için özgür iradesiyle kendini feda etmiştir. Carton'un topluluğun iyiliği için kendini feda etmesi, Yuhanna İncil'inde geçen mesih-kurtarıcı sembolüne benzemektedir. Eskatolojik anlamda mesih hem kurtarıcı hem de insanların günahlarının kefareti için çarmıha gerilen kişidir (Aygün, 2019, s. 229). Carton, mesih inancına benzer şekilde Darnay'ın yerine kendi idamına rıza göstermiş (Darnay'ın ailesinin kefareti ödemiş) ve yaptığı fedakarlığın Fransa'nın jakobenlerden kurtuluşuna katkı sunacağını inanarak giyotine gitmiştir (s. 462).

Karakterlerin dışında giyotin sembolüne de değinmek, kitapta geçen sembollerin siyaset ve edebiyattaki yerini açıklamak açısından bütünlük sağlayacaktır. Başlangıçta giyotin 'oduncu' olarak tasvir edilirken (s. 14), devrim sürecinde kullanılan giyotin 'milli ustura' olarak adlandırılmıştır (s. 338). Yine kitapta anlatılan olaylar izlencesinde, giyotinin başlangıçta doğrudan bir idam aracı olmadığı, idamdan sonra cesetleri parçalamak için kullanıldığı anlaşılır (s. 14-15). Ancak devrim sürecinde millilikle adlandırılması önemli bir detaydır. Ölüme neden milli bir isim verildiğini cevaplamak için, öncelikle devrimin neden Fransa'da gerçekleştiği sorusunu cevaplamak gerekir. Sander'e göre bunun sebebi, Fransa'nın monarşiyle sağlanan siyasal birliğidir. Ekonomik ve toplumsal koşullar önemli olmaksızın, toplumsal huzursuzluğun örgütlenmesi, harekete geçmesi ve eylemde bulunması, ancak ulus olmayı gerçekleştirmiş toplumlarda mümkündür. Fransızlar monarşiyle yönetilirken bile, Fransa'nın siyasal birliğine üye olduklarının bilincindedir (Sander, 2017, s. 163). Mösyö Defarge'ın devrimden sonraki uygulamaları ve idamları anlatmak için kullandığı 'vatanperverlik' ibaresi de (s. 313) Sander'in fikrini destekler. Giyotin millidir, çünkü jokebenlere göre idamlar Fransa'nın kurtuluşu için yapılmaktadır.

Fransız Devrimi'nden Önce İki Şehrin Hikayesi: Aristokrasinin Tiranlığı

Devrimden önce Fransa'nın yönetiminde olan kral XVI. Louis, Fransa'yı *Ancien Regime* ile yönetirken, kendi atadığı saray bakanlarından oluşan Kral Konseyi'nden yararlanmıştı. Bunun yanında *Etats Generaux* denilen ruhban, asil ve halktan oluşan bir çeşit sınıflar meclisi de temsilde yer almıştı. Ancak bu meclis karar alıcı değil, sadece danışma niteliğinde var olmuştur (Çam, 2000, s. 147). Fransa'nın Amerikan devrimine ekonomik destek sağlaması ve bu sebeple finansal olarak zorlanması, o dönemin konseyinde en çok tartışılan konulardan biridir. Bazı bakanların, vergi sisteminin alt sınıflara yüklendiğini, ancak soyluların ve din adamlarının pek çok vergiden muafiyetini belirtmesine rağmen, konseyin ileri gelenlerinin karşı çıkmasıyla adaletsiz vergi anlayışı devam etmiştir (Doyle, 2003, s. 93).

Kral mutlak iktidar olduğu için, tek başına bakanları görevlendirme ve görevden alma yetkisine sahiptir. Yargılama esnasında davanın gidişatına doğrudan müdahale edebilme ve dilediği cezayı bağışlayabilme hakkı da bulunur. Tanrı'dan aldığı bu mutlak gücü koruyabilmek için, soylular ve din adamlarıyla dayanışma halindedir. Kendi içinde birkaç alt sınıfa ayrılan soyluların önemli bir kısmı bürokrasiye doğrudan etki edecek ve yerelde köylülere vergi koyacak yetkilere sahiptir (Göze, 2009, s. 564-567). Din adamlarından oluşan ruhbanlar ise çok az miktarda vergi veren kesimdir, ancak ruhbanın da kendi içinde hiyerarşik bir sistemi vardır. Soylu ailelerden gelen ruhbanlar kilisenin gelirlerinden daha fazla pay alan grubu oluşturur, ruhbanlığın rütbesi azaldıkça elde edilen gelir de azalır (Tanilli, 1993, s. 28). Fransa'da Üçüncü Sınıfı (Tiers Etat) ise burjuvazi ve köylüler oluşturmuştur. Köylüler ya el emeği gerektiren işlerde çalışmakta ya da hiçbir iş bulamayıp sefalet içinde yaşamaktadır. Burjuvalar ise sanayici, tüccar, bankacı, avukat, doktor ya da sanatkâr gibi meslek mensuplarına dahil kimselerdir (Göze, 2009, s. 568).

Devrimden önce Fransa hızla merkezileşmeye gittiği için, feodal lordların siyasi yetkinlikleri zayıflamış, ancak vergi alma yetkisiyle ekonomik yetkinlikleri devam etmiştir. Lordların keyfi vergilendirmelerinden kaçmak isteyen köylüler Paris'e göç etmeye başlamıştır. Bu göç eden köylü grubu, devrimin öncü ekiplerini oluşturduğu için, Fransa'nın ağır vergi sistemi, devrimin en önemli gerekçesi olarak sunulur (Tocqueville, 2021, s. 143-202). Sonuç olarak vergi sistemindeki adaletsizlik hem köylüleri içten içe huzursuz etmiş hem de şehirlerde kümelenmelerine yol açarak içerdeki huzursuzluğun topluluk bilinciyle dışarıya çıkmasını, aksiyon almasını sağlamıştır.

İki Şehrin Hikayesi, devrimden önce halkın bahsedilen ağır vergiler altında bırakılıp yoksulluğa terk edilmesini, yönetimin keyfiyeti karşısında, haklarını arayacak hiçbir kurum veya mecra olmayışını anlatır. Soyluların imtiyazlarını, despotluğunu ve otoritesini resmederken bunun karşısına halkın çaresizliğini ve suskunluğunu şu ifadeyle ortaya koyar: "Her yerde onları yoksullaştıran şeylerin dokunaklı izleri vardı. Bu küçük köydeki muhteşem yazıtı bakılırsa soyup soğana çevrilmedik tek bir köy kalmayana dek devlete, kiliseye, krala vergiler ödenecekti" (s. 143). Buradaki yazıt ifadesi, o dönem Fransa'da alınan yol angaryasını refere eder. Yol angaryası, yolların inşası ve bakımında köylülerin bedenlen çalışmasını mecburi hale getirmiştir (Trask, 2005, s. 83). Dickens kitapta yazıtları vergilerin asıldığı levha olarak anlatır. Ağır çalışma şartlarına maruz bırakılan köylüler, çoğu zaman çalıştıkları yolda ölmekte ve mezarları bile olmamaktadır (Dickens, 2017, s. 147).

İki Şehrin Hikayesi'nde lordların keyfiligi, Mösyö Marki ile sembolleşir. "Yeryüzü ve içindeki her şey benimdir" diyen Mösyö Marki, yemek yerken dört hizmetkar kullanan, komedi ve büyük opera gösterisini tüm Fransa'nın ihtiyaçlarından önce tutan, köylülerin vergiler karşısındaki huzursuzlukları için mültezimlerle (vergi almak için görevlendirilen kişiler) iş birliği yapmak zorunda kalan biridir.

Buradaki mültezimler ise büyük burjuvaziyi temsil eder. Bu fikre Marki'nin kendi iç hesaplaşmasından ulaşılır. Köylülerin şehre taşınmasıyla vergi geliri azalmış, ancak mültezimler zenginleşmeye başlamıştır (s. 132-133). O dönemde taşra soylularının fakirleşmesi ve burjuvazinin senyör haklarını alarak gittikçe zenginleşmesi yeni bir ekonomik eşitsizlik doğurmuştur (Saboul, 1969, s. 24-25). Dickens, Marki ve mültezim örneği üzerinden devrimden önce bu yeni güçlenen sınıfa atıfta bulunur.

Marki'nin köylü bir çocuğu dikkatsizlik sonucu öldürmesinden, ancak bundan pişmanlık duymamasından bahsedilmiştir. Burada kral ve soylu dayanışması da vurgulanan başka bir noktadır. Köylülerin herhangi bir şikâyet makamınca muhatap alınmadığı, şu ifadeyle açığa çıkar: *“İnsanlar o kadar sindirilmişlerdi ki, böyle bir adamın yasalar çerçevesinde ve ötesinde onlara neler yapabileceğini biliyorlardı”* (s. 141). Ruhban sınıfının yerel temsilcileri de köylüleri yönetime karşı baskılayıp, olası ayaklanmaların önünü kesmek için denge sağlayıcı pozisyonadadır (Tanilli, 1993, s. 28). Ruhban sınıfının itaatkâr birey inşa etme tavrı, *“beden ve ruh bu kadar eğilince cennete varmaya bir şey kalmıyor”* ifadesinde yer bulur (s. 137). Başka bir alemde kurtuluşun mümkün olduğunu içeren eskatolojik düşünce, ruhbanın halkı sindirme göreviyle vurgulanır.

Mösyö Marki'nin yeğeni Charles Darnay ile diyalogu üzerine, aristokrasinin düşünme biçimi ve tiranlığı bir kez daha ortaya çıkar. Bu konuşmada Darnay, amcası nezdinde aristokrasinin köylülere olan tavrını, *“gök kubbenin altında, gün ışığında, israfın, kötü yönetimin, zorbalığın, borcun, ipoteğin, zulmün, açlığın, çplaklığın ve acının üst üste yığıldığı bir kule”* sözleriyle ifade eder (s. 157). Ancak Marki için, köylülere zorbalık yapmak ve onları ağır vergiler altında bırakmak, kalıcı olan tek felsefedir. Köylülerin soylulara olan nefretinin farkındadır, ancak bu nefreti istemsizce gösterilen bir çeşit hürmet olarak nitelendirmektedir (s. 154). Darnay, devrimden önce Fransız aristokratlarından olmayı reddetmiş ve İngiltere'de kendine bir aile kurmuştur. Darnay'ın Marki'nin yanından ayrılırken aklından geçirdiği *“Buralar bir gün benim olursa, buraları özgürleştirecek becerikli ellere teslim ederim”* (s. 157) düşüncesi, jakobenlere atıfta bulunur. Jakobenler, 'oralari' ele geçirmiş, aristokrasinin zulmünden 'özgürleştirmiş', ancak 'becerikli eller' olamamıştır.

Fransız Devrimi'nde Tek Şehrin Hikayesi: Kırmızı Şapkaların Tiranlığı

İki Şehrin Hikayesi her ne kadar Londra ve Paris'le başlasa da devrimin Fransa'da gerçekleşmesi sebebiyle, devrim ve sonrasında olan kısımlar ağırlıklı olarak Fransa'da geçer. Bu bölümün başlığının tek şehrin hikayesi olarak değiştirilmesi bundandır. Dickens, yukarıda bahsedildiği gibi, devrimi asıl gerçekleştiren olarak burjuvaziyi göstermiş, aydınların devrime katkısına devrimden sonra kullanılan sloganlarla değinmiştir.

Fransız Devrimi'nin gerçekleşmesini sağlayan iki sınıf vardır. Bunlardan ilki devrime düşünsel katkı sağlayan aydınlanmacılar, diğeri ise eylemsel ve örgütsel katkı sağlayan burjuvazidir. Aydınlanmacıların devrime katkısı, burjuvazinin aksine dolaylı olmuştur. Bir diğer deyişle, devrimi gerçekleştiren burjuva ekonomik-siyasi saiklerle harekete geçmiş, ancak burjuvazinin fikri güdülenmesini aydınlanmacılar sağlamıştır. Burjuvazinin ekonomik gücü oranında siyasal hak talep etmesi (Ağaoğulları, 2010, s. 185) devrimin temel çıkış noktasıdır. Sonrasında bu amaç, Montesquieu, J.J. Rousseau ve Voltaire'in fikirleriyle desteklenmiştir (Roskin, 2014, s. 110).

Fransız Devrimi, kralın yeni vergileri onaylatmak için meclisi çağırması üzerine cereyan eder. Ancak buradaki anlaşmazlık vergi kaynaklı değil, temsil kaynaklıdır. Üçüncü sınıfın mecliste ruhban ve soylularla beraber oy hakkı istemesi ve böylelikle azınlıkta kalmaktan çıkmayı amaçlaması üzerine

gerginlikler baş göstermeye başlamıştır. Sonrasında üçüncü sınıfın kendini Ulusal Meclis ilan etmesi ve yeni bir anayasa hazırlamak için harekete geçmesi krallığa karşı çıkış anlamına gelmiştir. Onlardan cesaret alan bazı yerel din adamları ve soylular da Ulusal Meclis'e destek verince, Ulusal Meclis adını Kurucu Meclis olarak değiştirmiş, kral ise geri adım atmak zorunda kalmıştır (Ağaoğulları, 2010, s. 207-208).

Burada kralın geri adım atması, hemen teslim olduğunu anlamına gelmemektedir. Monarşinin zayıfladığını gören kral, değişim yanlısı bakanları görevden alarak, yerlerine monarşiye sadık isimler atamış ve en önemlisi monarşinin gücünü hatırlatmak istercesine Paris'e asker çıkarmaya başlamıştır. Bu gelişmeler sonunda, geçmiş dönemde vergi yüküyle şehre yerleşen köylüler, Kurucu Meclis'in kapanması ihtimaline karşılık Bastille Hapishanesi'ni yakmıştır (McNeill, 2021, s. 659-660). Daha önce ifade edildiği üzere, Bastille Hapishanesi, monarşinin gücünü temsil etmektedir. Fransız Devrimi'nin Bastille zaptı olarak literatürde yer alması ise sembol, siyaset ve iktidar bağlantısını göstermektedir.

Dickens'ta devrimi, Bastille baskınıyla beraber ele alır. Madam Defarge ve eşinin önderlik ettiği bir grup insan Bastille'i basarak, yedi mahkûmu serbest bırakır ve onların yerine yedi aristokrati öldürür (s. 273). Dickens'ın burada kullandığı sembollerden biri, hapishanenin baskını sırasında herkesin Mösyö Defarge'a takma ismi olan Jacques diye hitap etmesidir. Bunu devrimin Rousseau'dan ilham alan yönüne değinmek için olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber kitapta halkın sokaklara dökülüp öldürdükleri 'halk düşmanlarının' bedenlerini teşhir etmeleri, aydınlanma akılcılığından kopuşa işaret eder.

Kitapta Bastille'in yıkılması olayından sonra, Darnay'ın Fransa'ya dönüşü ile devrim sonrası süreç işlenir. Darnay Fransız olmasına rağmen, Fransa'da artık 'mülteci' statüsündedir. İngiltere'ye yerleşmesi ve devrime destek vermemesi, Darnay'ın Fransızlığına leke sürmüştür. Dahası, Darnay gibi mülteci 'kılmanların' geri dönmesini engellemek adına Fransa'daki mülklerine el konulmuştur (s. 308-309). Devrimcilerin mülkiyet ve mülteci arasında kurduğu bağlantı, esasında geleneksel rejimin kalıntılarından kurtulmaya yöneliktir. Çünkü devrimden önce sınıf farklılığının en önemli ayrımlarından biri, toprak sahipliğidir. Feodal düzen, mülkiyet sahipliği üzerine inşa edildiği için, devrimciler kamulaştırma ya da el koyma gibi düzenlemelerle mülkiyet farklılığını silmek istemiştir (Burke, 2016, s. 150- 154). Toprağın sahibi olan halk, kendi kendisinin de efendisi olmuştur.

Fransız Devrimi *Ancien Regime*'i devirmekle sadece siyasi iktidarı değiştirmemiş, aynı zamanda sınıf ayrımının kaldırılması, özgürlük, eşitlik, milliyetçilik temelinde cumhuriyetin kurulması için pek çok millete öncülük etmiştir. Ancak Dickens, devrimin bu uluslararası sonuçlarına odaklanmamıştır. Devrimin sonuçlarını devrimden olmayan'lar açısından ortaya koymuştur. Bu minvalde ilk göze çarpan olay, burjuvazinin uzun zaman boyunca yaşadığı ezilmişlik duygusudur. Artık olaylara yön verecek olan, bu ezilmişlik duygusunun intikamı olacaktır: "*Halkın en çalın isteklerinden biri, eski çağlara ait ulusal erdemleri örnek alarak sunağın üzerinde kurban törenleri düzenlemektir*" (Dickens, 2017, s. 409).

Devrimcilerin yeni bir toplum inşa etme amacı, kimlik mantığındaki özne ve öteki formunda işlerlik göstermemiştir. Bir diğer ifade ile kurucu özne, öteki'nin varlığından benlik kazanmamış, öteki yok edilmesi gereken olarak görülmüştür. Fener direkleri ile sembolleşen bu süreçte, öteki görülenler fener direklerine asılarak idam edilmiştir (Burke, 2016, s. 109). Artık haklı-haksız, Fransız ya da öteki olmanın önemi yoktur: "*Devrim, güzel konuşanı susturuyor, güçlüyü deviriyor, güzeli, iyiyi ortadan kaldırıyor.*" (Dickens, 2017, s. 338).

Devrimin yıkıcılığının en önemli sembolü, giyotin idamlarıdır. Giyotin, “*insan ırkının yenilenmesinin sembolü olmuştu, haçın yerini almıştı*” (Dickens, 2017, s. 338). Bu ifade devrimcilerin iki- üç gün içinde katlettiği binlerce kilise mensubunu anlatır. Bu olay literatüre Eylül Katliamları olarak geçmiştir (Doyle, 2003, s.192- 195). Jakobenlerin giyotin idamları, kısa sürede eskinin yıkılması maksadını aşarak kan dökme müsamesesine dönüşmüştür. İhtilal Komitesi adı verilen bir mahkeme önünde, suçlu olduğu düşünülen insanlar aceleyle çıkarılmış, devrimdeki rolü ve geçmişteki sınıfı-yaptıkları sorgulanmıştır. Lakin bu sorgulama ve verilen ceza uyarınca kabul edilen kanunlar gözetilmemiş, komiteler kendi keyfi kararlarını uygulamıştır. Komite üyelerinden birinin, bu durum için adaleti intikamla özdeşleştirilmesi dikkate değer bir noktadır. Buna göre, halk yargılama yaparak adaleti tesis ediyor, aynı zamanda intikamını da alıyordu (Mayer, 2000, s. 178). Dickens bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir: “*O adaletsiz mahkemede sanıklara söz hakkı tanıyan hiçbir makul yöntem ya da kural yoktu. Zaten bütün yasalar, yöntemler ve protokoller bu kadar canavarca kötüye kullanılmasaydı böyle bir ihtimal de olmazdı. Oysa ölüme susamış devrim, öz duygularıyla hepsini önüne katıp rüzgâra savurmuştu*” (s. 390).

Adaletin intikamla özdeşleştirilmesindeki diğer örnek, Madam Defarge’ın Charles Darnay’a duyduğu öfkenin boyutunda görülür. Defarge, Darnay’ın idamını, aile geçmişinden dolayı istemektedir. Darnay’ın amcası, Defarge’ın ablasına tecavüz etmiş, hamile kalan ablasını ve onu kurtarmaya giden abisini Darnay’ın babasının yardımıyla öldürmüştür. Madam Defarge, Darnay’ın bu olayda bir etkisinin olmadığını bile bile ailesinin günahlarının karşılığında idam cezasına çarptırılmasını sağlar. Dickens Madam Defarge nezdinde devrimcilerin akılla değil, duygularla karar aldıklarını şu ifadeyle aktarır:

“*Çocukluğundan beri haksızlıklara kafa yormanın ve içinde kök salan sınıfsal nefretin etkisiyle dışı bir kaplana dönüşmüştü. Masum bir insanın atalarının işlediği günahlardan dolayı ölüme gitmesi hiçbir şey ifade etmiyordu ona; karşısında sırf o değil, hepsi vardı. Onlar doğal düşmanları ve avlarıydı, dolayısıyla yaşama hakları yoktu*” (s. 445).

Dickens’in kitapta devrimin akılla değil, şiddetle, kanla, intikamla olduğunu vurgulayan ifadeleri, David Hume’un devrim ve şiddet hakkındaki fikirlerini anımsatmaktadır. Hume’a göre sınırlı aklı kendine rehber edinen insanın, bu sınırları aşan herhangi bir girişimi şiddete neden olmaktadır. Bu sebeple insan aklı, doğada olup bitenleri anlamaya tek başına yeterli değildir (Hume, 1986, s. 107-110). Weber’de buna ek olarak, Fransız Devrimi’nin bugünkü kapitalizmi temellendirdiğini ifade eder. Devrim, insan aklını vurgulayarak, kutsallığın dünyevileşmesini sağlamıştır. Bu girişim, Katolikliğin karşısında Protestanlığın kuvvetlendirilmesiyle sonuçlanmıştır. Protestanlık’ta ibadet biçimi, çalışmak ve dünyevi zenginlik edinmeye eş görülür (Weber, 2001, s. 114-116). Dolayısıyla Dickens’ta alt sınıfın sömürülmesi olarak başlayan devrim, Weber’de sömürünün kurumsallaşması olan kapitalizmle devam etmiştir. Dickens’in vurgusu, devrimden sonra toplumsal olanın kendi kutsiyetini ilan etmesine yöneliktir. Arendt’te Dickens’a benzer şekilde Fransız Devrimi’nde, ‘üstün varlık kültürü’nün kurgulandığını vurgular. Devrimcilerin kendi meşruiyetlerinin bile olmadığını, bu sebeple yeniyi inşa etmek yerine, üstün varlık kültürünü inşa ettiklerini ifade eder (Arendt, 2017, s. 245-248). Ancak buradaki üstünlük, akıl ve akılcı düşünme yöntemi değildir. Üstünlük, otoritenin gücünü ve imtiyazını kullanma biçimidir.

Sonuç

Bu çalışmada Charles Dickens’ın kaleme aldığı İki Şehrin Hikayesi üzerinden, siyaset bilimiyle bağlantılı olan dört ana sonuca varılmıştır. Bunlardan birincisi, feodalitenin kendi otoritesini işler kılmak için, aşkın olanın kutsallığını söylemler ve uygulamalar üzerinden sürekli olarak üretmesidir. Bunu İki Şehrin Hikayesi’nin başlangıcında görmek mümkündür. Devrimden önce halkın yoksulluğu ve çaresizliği

betimlenirken, feodalitenin soylular lehine nasıl olumlu işlediği vurgulanır. Kitapta feodalitenin acımazlığı, toprak sahipliği etrafında şekillenir. Köylüler toprak sahibi olmadığı için, yol angaryası denen uygulamayla vergiler bedenen ödenmiş ve köylülere mezar yeri bile ayrılmamıştır (mezar mülk sayıldığı için). Aşkın olanın kutsallığı ise ruhban sınıfının katkısıyla sağlanmıştır. Köylünün hep aşağı tabaka olması için, ruhban sınıfı ara bir sınıf olarak denge sağlayıcı pozisyonda tutulmuştur. Ancak burada dikkat çeken başka bir husus, ruhbanın da kendi içinde hiyerarşik olmasıdır. Üst tabaka denebilecek soylu ailelerden gelen ruhbanlar, feodalitenin çıktıklarından faydalanırken, alt tabaka sayılan daha yerel kesimlerdeki ruhbanlar halkı yatıştırmak, halka başka bir alemde kurtuluşun mümkün olduğu söylemlerinde bulunmak gibi görevler üstlenmiştir. Dolayısıyla doğumla beraber kazanılan soyluluk inanç alanında da hiyerarşiyi sağlamıştır. Kitapta geçen 'hizmet ettikçe, cennete yaklaşma' vurgusunda anlatılan budur. Ruhban ya da köylü oluşu fark etmeksizin, aşağı tabaka üst tabakaya hizmet edip, öteki dünyada kurtuluşa erecektir. Dickens'ın devrimden önce Fransa'nın durumunu anlattığı bu kısım, işçi sınıfının ezilmesi, soyluların imtiyazları elinde tutması gibi temalarla Marksist kuramdan izler taşımaktadır.

Varılan sonuçlardan ikincisi, İki Şehrin Hikayesi'nde aydınlanma düşüncesinin ele alınışıyla ilgilidir. Geleneğin kutsallığından, aklın kutsallığına geçiş olarak özetlenebilecek aydınlanma, Fransız Devrimi'nin gerçekleştirilme biçimiyle savunduğu rasyonellik ölçütünü sorgulatmıştır. İki Şehrin Hikayesi, bu sorgulamanın ürünüdür. Dickens kitapta aşk ve aile bağlamında fedakârlık, intikam ve yoksulluk konularını işlese de insan aklının her zaman makul olup olmadığı sorusunu sordurmaktadır: Mademki insan aklını sınırlandıran otoritenin ilga edilmesiyle toplum daha iyiye bir forma ulaşacaktır, o zaman neden devrim aklın değil, hınç duygusunun hâkim olduğu bir ortam yaratmıştır? Dickens, devrimden sonraki toplu kıyımları tasvir edilişle Marksist kuramdan ayrılır. Marksist teoride proletarya hakimiyeti ele geçince sınıf farklılıklarının ortadan kalkacağı ve ideal topluma ulaşacağı savunulur. Ancak Fransız Devrimi'ndeki jakobenlerin yönetimi ele geçirmesi, bir nevi hınç toplumu ortaya çıkarmıştır.

Üçüncü çıkarım ise devrimin tasvir edilen sonuçlarıyla bağlantılıdır. Uydurma mahkemelerin kurulması, insanların dakikalar içinde yargılanıp giyotine gönderilmesi, cezanın şahsiliği ilkesinin olmaması yeni rejimle feodalite arasında herhangi bir kopukluk olmadığını gösterir. Feodalitede krala ve soylulara karşı işlenen suçlar, artık Fransa'ya- jakobenlere karşı işlenmektedir. Otorite sadece el değiştirmiş, otoritenin acımazlığı, bir diğer deyişle mührü taşıyanın imtiyaz sahibi oluşu ve kuralları belirleyişteki keyfiliği aynı kalmıştır. Son çıkarım ise kitaptaki jakobenlerin bütün bunları Fransa adına yapması ile ilgilidir. Bu da yine siyaset bilimi ve edebiyat arasında kurulan köprülerden biridir. Bir ulusa, bir millete ya da bir dine ait olma bilinci milliyetçi literatürün kavramlarından. İki Şehrin Hikayesi'nde milliyetçiliğin hem yapıcı hem de yıkıcı tarafı vurgulanmıştır. Yapıcıdır, çünkü ancak ulus olma-bir bütüne dahil olma bilincine erişmiş topluluklar örgütlenip değişimi başlatabilir. Yıkıcıdır, çünkü kendinden olmayanın gözden çıkarılabilir, zayıf bir konuma düşmesi kuvvetle muhtemeldir. Kitapta jakobenlerin feodalitenin haksızlıklarına karşı değişimi başlatma girişimi yapıcıdır, *zamanların en iyisidir*; yine jakobenlerin devrimden sonra kendilerinden olmayanları kıyıma uğratması yıkıcıdır; *zamanların en kötüsüdür*.

Kaynakça

- Ağaoğulları, M. A. (2010). *Ulus-Devlet ya da Halkın Egemenliği*. (2. Baskı). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Ağaoğulları, M. A. (2018). *Sokrates'ten Jakobenlere Batı'da Siyasal Düşünceler*. (8. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Althusser, L. (2005). *Montesquieu Siyaset ve Tarih*. Çev. Alp Tümertekin. (1. Baskı). İstanbul: İthaki Yayınevi.
- Arendt, H. (2017). *Devrim Üzerine*. Çev. Onur Eylül Kara. (2. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bauman, Z. (2017). *Yasa Koyucular ve Yorumcular*. Çev. Kemal Atakay. (4. Basım). İstanbul: Metis Yayınları.
- Brinton, C., Christopher ve J.B., Wolff, R.L. (1982). *1453'ten Bugüne Dünya Tarihi ve Çağdaş Uygarlık*. Çev. M. Tunçay. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Burke, E. (2016). *Fransa'daki Devrim Üzerine Düşünceler*. Çev. Okan Arslan. (1. Basım). Ankara: Kadim Yayıncılık.
- Can, Ş. (2020). *Klasik Yunan Mitolojisi*. (22. Baskı). İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Cevzici, A. (2007). *Aydınlanma Felsefesi Tarihi*. (2. Baskı). Bursa: Asa Kitabevi.
- Collingwood, R.D. (1996). *Tarih Tasarımı*. Çev. Kurtuluş Dinçer. (1. Basım). Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çam, E. (2000). *Çağdaş Devlet Sistemleri*. (1. Basım). İstanbul: Der Yayınları.
- Celebi, A. (2016). Schmitt ve Geniş Mekanlarda Siyaset. Ed. Ahmet Okumuş ve Metin Demir. *Siyasal Üzerine Konuşmalar* içinde. İstanbul: Küre Yayınları.
- Çiğdem, A. (1997). *Aydınlanma Düşüncesi*. (1. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dickens, C. (2017). *İki Şehrin Hikayesi*. Çev. Meram Arvas. (20. Basım). İstanbul: Can Yayınları.
- Doyle, W. (2003). *The Oxford History of the French Revolution*. (2nd Edition). England: Oxford University Press.
- Evans, J. (2022, Temmuz). 10 Surprising Facts About Charles Dickens. Charles Dickens Museum. <https://dickensmuseum.com/blogs/charles-dickens-museum/10-surprising-facts-about-charles-dickens>
- Göze, A. (2009). *Siyasi Düşünceler ve Yönetimler*. (12. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Hobsbawm, E. J. (2016). *Devrim Çağı*. Çev. Bahadır Sina Şener. (8. Baskı). Ankara: Dost Yayınevi.
- Hume, D. (1986). *İnsan Zihni Üzerine Bir Araştırma*. Çev. Selmin Evrim. (2. Baskı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Jacques, E. (1975). *The New Demons*. Trans. Edward Hopkin. (1st Edition). New York: The Seabury Press.
- Kabataş Keskin, F. (2021). "Garcia Lorca'nın Dona Rosita La Soltera'sında Kaderin Kızları Moira'ların Yansıması", *DTCF Dergisi*, 61.1., ss. 472-486.
- Kant, I. (1984). *Seçilmiş Yazılar*. Çev. N. Bozkurt. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kant, I. (2006). İnsanlık Tarihinin Tahmini Başlangıcı. Çev. M. Bal ve G. Ateşoğlu. *Tarih Felsefesi Seçme Metinler* içinde. Der. D. Özlem, G. Ateşoğlu. (1. Basım). Ankara: DoğuBatı Yayınları.
- Marx, K. ve Engels, F. (2003). *Komünist Manifesto*. Çev. L. Kavas. (1. Baskı). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Marx, K. ve Engels, F. (2008). *Din Üzerine*. Çev. Kaya Güvenç. (4. Baskı). Ankara: Sol Yayınları.
- Mayer, A. J. (2000). *The Furies: Violence and Terror in the French and Russian Revolutions*. New Jersey: Princeton University Press.
- McNeill, W. H. (2021). *Dünya Tarihi*. Çev. A. Şenel. (18. Baskı). İstanbul: İmge Kitabevi.
- Nevins, A., Commager, H.S. (2022). *ABD Tarihi*. Çev. Halil İnalçık. (13. Basım). Ankara: DoğuBatı Yayınları.
- Nisbet, R. (2013). *Sosyolojik Düşünce Geleneği*. Çev. Yusuf Kaplan. (1. Baskı). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.

- Roskin, M. G. (2014). *Çağdaş Devlet Sistemleri: Siyaset, Coğrafya, Kültür*. Çev. B. Seçilmişoğlu. (4. Baskı). Ankara: Adres Yayınları.
- Rousseau, J.J. (2021). *İnsanlar Arasında Eşitsizliğin Kaynağı*. Çev. Nasuh Nuri İleri. (18. Baskı). İstanbul: Say Yayınları.
- Soboul, A. (1969). *1789 Fransız İnkılabı Tarihi*. Çev. Ş. Hulusi. (1. Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Tanilli, S. (1993). *Fransız Devriminden Portreler*. (2. Baskı). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Tocqueville, A. (2021). *Eski Rejim ve Devrim*. Çev. Turhan Ilgaz. (3. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Topaloğlu, A. (2004). "Tanrısal İnyetin Felsefi Anlamı ve Tarihsel Arka Planı", *M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 27, ss. 105-119.
- Trask, S. (2005). "Fransız Devrimi'nin Gerçek Sebebi Neydi?", çev. Bilal Canatan, *Liberal Düşünce*, cilt:10, sayı: 37, ss. 79-86.
- Voltaire (1975). *Seçmeler*. Haz. Selahaddin Küçük. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Voltaire (1995). Reflections on Religion, in *The Portable Enlightenment Reader*. Ed. Isaac Kramnick. New York: Penguin Books.
- Weber, M. (2001). *The Protestant Ethic and The Spirit of Capitalism*. Trans. Ralcott Parsons. (1st Published). London: Routledge.